

سید عبدالعظیم پویا

یکسال پس از نا مهربانی های مسئولان یزد سرانجام کنگره میبیدی با حضور شفافیت های علمی و هنری کشور در تهران برگزار شد

پشمینه پوش تند فو، از عشق نشنیده است بو از مستی اش رمزی بگو، تا ترک هشیاری کند

میبیدی و گزارش پارسی «نامه خدا»

موضوع سخن، دانشی مردی از نوادر زمان و کاری کارستان در تاریخ فرهنگ ایران است. «میبیدی و گزارش پارسی نامه خدا»

میبیدی کیست؟ فرزند فرزانه ی میبید در سده های پنجم و ششم هجری؛ سده هایی که بنا بر شواهد، یکی از دوره های آرامش و ارتباط و اقتدار حاکمیت محلی و رواج علم و اندیشه در شهر میبید بوده است. امروز آن شرایط را با توجه به رونق کشاورزی و آبادانی و به ویژه شمار شایان توجه فضلا و اندیشمندان شناخته شده ی میبیدی در آن زمان در می یابیم. یاقوت حموی، مدینه ی آن زمان میبید را با معرفی مردان نامدار و کهنه‌تر استوار مستندات روشنی چون سنگ مزار برادرش «موفق الدین» و دخترش «فاطمه بنت رشید الدین» در میبید، نشان آنست که وی نخست سالیانی در میبید می زیسته و سپس برای دانش افزایی، رهسپار خراسان و مراکز علمی شهر «هرات» شده و در آنجا بزرگان علم و عرفان زمان را دریافته و درهای تازه ای از دانش و معرفت به ذهن پذیرای خود بازگشوده است.

رشید الدین از پرورش یافتگان مکتب هرات و از تالیان طریقت زمان و گویا از شاگردان معنوی و از مریدان خواجه عبدالله انصاری بوده است که در جای جای تفسیر عرفانی خود، از او به نام «پیرهرات» یاد می کند. وی پس از

سلوک مدارج عرفان اسلامی، به پایه ای می رسد که خود از اقطاب نامدار خراسان و یزد و دیگر بلاد اسلامی به شمار می آمده است.

میبیدی همچنین از سرآمدان ادب فارسی و عربی و دانای بزرگ علوم قرآنی و نیز از پیشگامان احیاء زبان فارسی در سده های پنجم و ششم در ایران است.

امام حافظ فخرالاسلام رشید الدین میبیدی را اهل شریعت «امام احمد» و «امام رشید» میبیدی و اهل طریقت «سلطان رشید» می خوانده اند. چنانکه از شهرت و نام محوطه و مزار آن بزرگوار پیداست، میبیدیان عمدتاً رشید الدین را با همین نام طریقتی او «سلطان رشید» می شناخته اند.

سلطان رشید، همچنین نام جایگاه و مزار ویران شده ی آن بزرگوار است که قرنهای زیارتگاه اهل معرفت و پیروان مریدان دور و نزدیک وی بوده است. در همانجا، نام و جای تقاره خانه ای باقی است که از اهمیت بارگاه آن بزرگوار خبر میدهد.

سالخوردگان میبیدی از خاطراتی روایت می کنند که تا اوایل قرن اخیر، کسانانی از بلاد دور به زیارت «سلطان رشید» می آمدند؛ اما متأسفانه بازی روزگار چنان شد که «دوران نزدیک» حرمت این زیارتگاه را فرو گذاشتند و امروز جز نام و جایگاه و آخرین تصویر، چیزی از آن باقی نمانده است.

اما، به بیانی شاعرانه؛ «تنها صداست کمی‌بلند»

به گیتی چه ماند جز از گفتنی؟
یادگار ماندگار

یادگار ماندگار آن نامدار، اثر ارجمند کشف الاسرار است که خوشبختانه از گزندهای روزگار برکنار مانده و به امروزیان رسیده است.

گفتنی است، این ترجمه ی بی همتای قرآن و تفسیر گرانمایه، نه قرن پس از تدوین چنان پراکنده شده که به صورت نسخه های ناقص و ناپیوسته در مراکز اسناد و کتابخانه های شهرهای خاورمیانه و اروپا و نزد اشخاص در گمنامی و بی سامانی مانده بود؛ اما در نیمه اول قرن حاضر به همت والای شادروان علی اصغر حکمت و پژوهش و ویرایش جمعی از دانشوران وقت، مجموعه ای کامل از این اثر ده جلد فراهم گردید

و توسط دانشگاه تهران، یکجا به زیور چاپ آراسته شد. گذشته از دیگر آثار، میراث بزرگ میبیدی همین ترجمه و تفسیر گرانسنگ کشف الاسرار و عده الابرار است که دست کم، کار چند دهه از عمر گرانمایه ی اوست. بنابراین میبیدی خود از آن یاد کرده است، تا سال ۵۲۰ هجری مشغول نگارش آن بوده است.

این مجموعه ی کم نظیر، که در واقع دایره المعارفی از علوم و معارف قرآنی و لطایف ادبی و عرفانی است، در قرن پیرهرات» یاد می کند. وی پس از

ششم و یکصد سال پس از فردوسی، در کوششی ستودنی از خامه زیبانگار میبیدی تراویده و به فارسی استوار، زیبا، شیوا و جذابی نگارش یافته است؛ چنانکه به گفته شادروان استاد سید جعفر شهیدی، «ترجمه میبیدی در نوبت اولی، زیباترین، رساترین، گویاترین، شیواترین و بهترین اثر منشور پارسی در همه روزگاران است»

کشف الاسرار میبیدی، از یک سو، برخوردار از ارزش های دینی و قرآنی و عرفانی و ویژگی های «هرمنوتیک» در فرهنگ فارسی است و از سوی دیگر، آنگونه واجد زیبایی و شیوایی و غنای واژگان فارسی است که می توان آن را یکی از گنجینه های بی همتای در دری به شمار آورد.

با این همانندی هاست که اهل نظر این دانشنامه ی ارجمند را با شاهنامه ی فردوسی سنجیده اند. به بیان دیگر می توان گفت: در آن هنگام که «باز زنده سازی» زبان فارسی به «کاری کارستان» نیازمند بود، فردوسی با نظم شاهنامه و میبیدی با نگارش و تدوین گنجینه ی گهربار کشف الاسرار، به آن نیاز پاسخ دادند

ماه پنهان

میبیدی، چنانکه پیداست، دانشی مردی بزرگ و بی نیاز از خودستایی و آوازه سازی بود، اما در عین برجستگی و برخوردار از منش عرفانی - چون مولانا و شمس - جانمایه های کار سترگ خویش را، فروتانه به استاد و مراد خویش «پیرهرات» نسبت می دهد و پیوسته از او ی یاد می کند. از اینرو، روزگاری دراز کشف الاسرار میبیدی به نام: تفسیر خواجه عبدالله انصاری شهرت یافته بود؛ او حتی در بیان نام و نسب خویش نیز بسیار فروتنی و ایجاز و کم گویی کرده است و نشانه های دیگر نیز حکایت از آن دارد که میبیدی اصولاً بی اعتنا به نام و نشان و اهل خشوع و پرهیز از غوغای روزگار و روزگاریان بوده است.

بدینگونه زندگی و آثار میبیدی، سالیان و سده های دراز در سایه روشن های ابهام مانده بود، اما در نیم قرن اخیر، کوشش ها و تبعات تنی چند از محققان، پرتوی بر این ابهام افکند نخستین اقدام آشکار، مقاله ی تحقیقی شادروان «علامه محیط طباطبایی» در سال ۱۳۲۸ بود. ولی در مجله ی دانش، نخستین بار میبیدی و کشف الاسرار را به نسل معاصر معرفی کرد. استاد محیط طباطبایی از این نگاه حق ویژه ای به این موضوع دارد که باید قدر دان و حق گزار آن بزرگوار باشیم.

علاوه بر این، نگارنده بر پایه همین پیشینه، اولین بار اندیشه و عزم برگزاری کنگره بزرگداشت میبیدی را با آن شادروان در میان گذاشتم و مشارالیه با تأیید و تشویق این اقدام به ما انگیزه و اراده ی کارساز بخشید.

موضوع سخن، دانشی مردی از نوادر زمان و کاری کارستان در تاریخ فرهنگ ایران است. «میبیدی و گزارش پارسی نامه خدا»

میبیدی کیست؟ فرزند فرزانه ی میبید در سده های پنجم و ششم هجری؛ سده هایی که بنا بر شواهد، یکی از دوره های آرامش و ارتباط و اقتدار حاکمیت محلی و رواج علم و اندیشه در شهر میبید بوده است. امروز آن شرایط را با توجه به رونق کشاورزی و آبادانی و به ویژه شمار شایان توجه فضلا و اندیشمندان شناخته شده ی میبیدی در آن زمان در می یابیم. یاقوت حموی، مدینه ی آن زمان میبید را با معرفی مردان نامدار و کهنه‌تر استوار مستندات روشنی چون سنگ مزار برادرش «موفق الدین» و دخترش «فاطمه بنت رشید الدین» در میبید، نشان آنست که وی نخست سالیانی در میبید می زیسته و سپس برای دانش افزایی، رهسپار خراسان و مراکز علمی شهر «هرات» شده و در آنجا بزرگان علم و عرفان زمان را دریافته و درهای تازه ای از دانش و معرفت به ذهن پذیرای خود بازگشوده است.

رشید الدین از پرورش یافتگان مکتب هرات و از تالیان طریقت زمان و گویا از شاگردان معنوی و از مریدان خواجه عبدالله انصاری بوده است که در جای جای تفسیر عرفانی خود، از او به نام «پیرهرات» یاد می کند. وی پس از

سلوک مدارج عرفان اسلامی، به پایه ای می رسد که خود از اقطاب نامدار خراسان و یزد و دیگر بلاد اسلامی به شمار می آمده است.

میبیدی همچنین از سرآمدان ادب فارسی و عربی و دانای بزرگ علوم قرآنی و نیز از پیشگامان احیاء زبان فارسی در سده های پنجم و ششم در ایران است.

امام حافظ فخرالاسلام رشید الدین میبیدی را اهل شریعت «امام احمد» و «امام رشید» میبیدی و اهل طریقت «سلطان رشید» می خوانده اند. چنانکه از شهرت و نام محوطه و مزار آن بزرگوار پیداست، میبیدیان عمدتاً رشید الدین را با همین نام طریقتی او «سلطان رشید» می شناخته اند.

سلطان رشید، همچنین نام جایگاه و مزار ویران شده ی آن بزرگوار است که قرنهای زیارتگاه اهل معرفت و پیروان مریدان دور و نزدیک وی بوده است. در همانجا، نام و جای تقاره خانه ای باقی است که از اهمیت بارگاه آن بزرگوار خبر میدهد.

سالخوردگان میبیدی از خاطراتی روایت می کنند که تا اوایل قرن اخیر، کسانانی از بلاد دور به زیارت «سلطان رشید» می آمدند؛ اما متأسفانه بازی روزگار چنان شد که «دوران نزدیک» حرمت این زیارتگاه را فرو گذاشتند و امروز جز نام و جایگاه و آخرین تصویر، چیزی از آن باقی نمانده است.

اما، به بیانی شاعرانه؛ «تنها صداست کمی‌بلند»

به گیتی چه ماند جز از گفتنی؟
یادگار ماندگار

یادگار ماندگار آن نامدار، اثر ارجمند کشف الاسرار است که خوشبختانه از گزندهای روزگار برکنار مانده و به امروزیان رسیده است.

گفتنی

گفتنی است که کار آماده سازی و چاپ و نشر و مخصوصاً رونمایی این اقدام ارجمند فرهنگی در یزد قصه های تلخ و شیرینی داشت و این از آن روست که هنوز بسیاری جایگاه شایسته ی میبیدی (این در وطن خویش غریب) را نشناخته اند و در اینباره به اندازه ی آگاهی خویش رفتار می کنند. اما گویی این هنجار روزگار است که همواره جاذبه ی مقصود، کج تابی ها را هموار و شیرینی همدلی های معنوی شرننگ گفتار تندخویان را گوارا می کند.

پشمینه پوش تندخواز عشق نشنیده است بو از مستی اش رمزی بگو، تا ترک هشیاری کند

کنگره ی بین المللی بزرگداشت میبیدی با همیاری مراکز متعدد علمی و پژوهشی و همت موثر میبیدیان و با مشارکت بیش از یکصد تن از اندیشمندان و میبیدی شناسان در سال ۱۳۷۴ در میبید برگزار گردید و به برکت همین کنگره ی بزرگ، درهای تازه ای به این باغ پرگل گشوده شد.

برگزاری نشست علمی بررسی ترجمه ی قرآن میبیدی

نشست یاد شده از جمله نشست های پژوهشی «مرکز نشر میراث مکتوب» بود که اینبار با همکاری بنیاد میبیدی در روز پانزدهم شهریور ۸۹ در تهران برگزار گردید. این نشست با حضور استادان دانشگاه، پژوهشگران و دانشجویان انجام شد. رئیس مرکز پژوهشی میراث مکتوب، از میهمانان یزد و اساتید و سایر شرکت کنندگان به خاطر همیاری در این برگزاری سپاس گزاری کرد. سخنرانان هر یک به نکات بسیار ارزنده ای و مهمی درباره ترجمه

